

Üniversite Öğrencilerinde Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık ile Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Arasındaki İlişki

Arzu ÖZYÜREK *, Meltem KÜRTÜNCÜ **, Esin SEZGİN ***, Aylin KURT ****

Öz

Giriş: Dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuğa yönelik şiddet görülme oranları yüksektir. **Amaç:** Bu çalışmada, sağlık alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları ile sorumluluk duygusu ve davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışma grubunu sağlık alanında öğrenim gören 454 kadın ve 203 erkek toplam 657 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında “Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık Ölçeği” ve “Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Mann Whitney U-Testi ve Pearson korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. **Bulgular:** Öğrencilerin %27.2’si tıp, %15.7’si diş hekimliği, %42.5’i hemşirelik alanında eğitim görmektedir; %53.4’ü birinci sınıfta ve %46.6’sı dördüncü sınıfta, %36.1’i 20 yaşın altında ve %32.1’i 23-25 yaş aralığındadır. Kadınların çocuğa yönelik şiddete duyarlılıklarının, sorumluluk duygusu ve davranışlarının erkeklerden anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın yaş ve sınıf düzeyinden etkilenmediği, sorumluluk duygusu ve davranışının dördüncü sınıflarda birinci sınıflardan ve kadınların erkeklerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sorumluluk duygusu ve davranışları arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın arttığı tespit edilmiştir. **Sonuç:** Çocuğa yönelik şiddet konusunda kadınların daha duyarlı oldukları, sorumluluk duygusu ve davranışı düşük olan bireylerin çocuğa yönelik şiddete daha duyarlı oldukları söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Şiddet, Çocuk, Sorumluluk, Öğrenci, Üniversite.

Abstract

The Relationship Between Sensitivity to Violence Against Children and Sense of Responsibility and Behavior in University Students

Background: The rate of violence against children is high in our country as in the whole world. **Objective:** The aim of this study was to investigate the relationship between the sensitivity to violence against children and their sense of responsibility and behavior in university students studying on health sciences. **Methods:** The sample of this study consisted of 657 students (454 females and 203 males) studying on health sciences. “Sensitivity to Violence Against Children Scale” and “Sense of Responsibility and Behavior Scale” were used for the data collection. One-way ANOVA, Mann Whitney U-Tests and Pearson correlation coefficient were used for data analysis. **Results:** 27% of the students were studying medicine, 15.7% were dentistry, 42.5% were nursing, 53.4% were in first grade and 46.6% were in fourth grade, 36.1% were under 20 and 32.1% were in the 23-25 age range. It was determined that female students' sensitivity to violence towards children, sense of responsibility and behavior were significantly higher than boys. It was determined that the sensitivity to violence against children was not affected by age and grade, and the sense of responsibility and behavior were higher in the fourth grade than in the first grade and the girls were higher than the boys. As the participants' sense of responsibility and behaviors increased, their sensitivity to violence against children increased. **Conclusion:** It can be said that women are more sensitive to violence against children and individuals with low sense of responsibility and behavior are insensitive to violence. **Key Words:** Violence, Child, Responsibility, Students, University.

Geliş tarihi: 02.07.2019

Kabul tarihi: 03.01.2020

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti, “kişilerin fiziksel güç veya gücün kasıtlı kullanımı sonucunda yaralanma, ölüm, psikolojik zarar ve yoksunluk yaşamaya ya da yaşama olasılığı” olarak tanımlamıştır. Şiddet insanlık tarihinin her döneminde ve toplumun her alanında görülmektedir. Bu alanlar; ev veya aile içi, okulda eğitim ortamları, iş yaşamı, toplum ve sokak olabilmektedir. Ancak şiddetten en çok etkilenen grup her konuda olduğu gibi yine çocuklardır (1,2). Çocukların şiddete maruz kalmaları, gelişimlerini olumsuz olarak etkilemektedir. Ancak çocuğa yönelik şiddet çocuk haklarının ihlal edildiği konuların başında gelmektedir (3,4).

Çocuğa yönelik şiddet; çocuklara kötü muamele, çocuğun güven veya güç ilişkilerini, sağlığını, yaşamını ve gelişmesini etkileyen fiziksel veya duygusal olumsuz yaşantıları, cinsel istismarı, ihmal ve sömürüyü kapsamaktadır (2,5,6). Özellikle yaşamın erken dönemlerinde şiddete maruz kalan çocuklarda sessizlik, karamsarlık, derse ilgisizlik, içe kapanma, saygısızlık, kin ve nefret gibi olumsuz davranışlar görülmektedir (2,7–11). Bunların yanı sıra şiddet, çocuklarda özgüven problemlerine neden olabilmektedir. Bu nedenle çocuğa yönelik şiddet, üzerinde durulması ve hakkında araştırmalar yapılması gereken bir kavramdır (8,12–14).

UNICEF 2017 raporuna göre Dünyada; 2-4 yaş aralığındaki çocukların dörtte üçünün evlerinde kendilerine bakan kişilerin psikolojik saldırısına ve/veya fiziksel cezasına maruz kaldığı, bir yaşındaki her on çocuktan yaklaşık altısının düzenli olarak şiddet içeren disiplin yöntemleri ile karşılaştığı, bir yaşındaki çocukların hemen hemen dörtte birinin fiziksel cezalandırma nedeniyle çeşitli sağlık problemler ile karşılaştığı bildirilmektedir. Ayrıca aynı raporda beş yaşından küçük her dört çocuktan birinin aile içi şiddet yaşadığı vurgulanmaktadır (6). Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuğa yönelik şiddetin görülme oranları yüksektir. Ülkemizde 11-17 yaş arasında 440 çocuk ile yapılan Avrupa Birliği desteği ile gerçekleştirilen “Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması” raporunda; çocukların %73,4’ünün en az bir kez ev içi şiddete maruz kaldığı, çocukların %20,5’inin en az bir kez ev içi şiddete tanıklık ettiği, %67,9’unun en az bir kez ev içi duygusal şiddet yaşadığı ve %37’sinin en az bir kez ev içinde fiziksel şiddet gördüğü bildirilmektedir (5). Çocuğa yönelik şiddet konusunda yapılan araştırmalar; okulda şiddet ve akran şiddeti (12,15,16), aile içi şiddet kavramı kapsamında kadına yönelik şiddet (17) ve yine aile içi şiddet kavramı kapsamında çocuğa yönelik şiddeti (2, 9–11) ele almaktadır. Çocuğa yönelik şiddeti etkileyen faktörler; eğitimsizlik (21), kötü ekonomik durum (13), geleneksel ve ataerkil toplum yapısı (20,22), iletişimsizlik (21) ve destek sistemlerinin yokluğu/azlığı (18) olarak belirtilmektedir.

* Prof.Dr., Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Karabük e-posta: a.ozyurek@karabuk.edu.tr; Orcid: 0000-0002-3083-7202, **Doç.Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Zonguldak e-posta: meltempekkurtuncu@gmail.com Orcid: 0000-0003-3061-5236, *** Dr.Öğr.Üyesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, İstanbul e-posta: esinsezgin21@gmail.com, Orcid:0000-0002-9772-9855 **** Arş.Gör., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Zonguldak e-posta: aylinkurt67@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5521-0828

Sorumluluk ve şiddete duyarlık arasındaki ilişki incelenirken, şiddet uygulayan kişilerin davranışlarına bakılması gerekmektedir. Çünkü şiddet uygulayan kişilerde kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarının sorumluluğunu almama davranışı görülmektedir. Bu davranışlar, sorumluluk duygusuna zıt düşmektedir (23). Örneğin; şiddet uygulayan bireyler karşılarındaki kişiyi suçlama, inkâr ve yalanlama gibi davranışlar göstermektedirler. Bu kişiler yalanlama ile şiddet davranışlarını inkâr etmeye, inkâr ile şiddet davranışlarını ortadan kaldırmaya, suçlama davranışı ile şiddetin sorumluluğunu başka bir kişiye ya da kişilere yüklemeye çalışmaktadırlar (24). Bu noktada kişinin sorumluluk duygusu ve davranışı ön plana çıkmaktadır.

Özellikle sağlık alanında çalışan profesyonellerin, çocuğun korunması için ihmal ve istismar konuları kapsamında değerlendirilen çocuğa yönelik şiddetin belirtilerini tanıyabilmeleri, farkında olmaları ve süreci etkili yönetebilmeleri gerekmektedir (25,26). Sorumluluk duygusu ve davranışı, kişilerin çocuğa yönelik şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin belirlenmesinde ve geliştirilmesinde kullanılabilir kavramlardır (23). Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde şiddet ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Sağlık alanında öğrenim gören lisans öğrencilerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları ile sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmış ve aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Katılımcıların cinsiyet, yaş ve sınıflarına göre çocuğa yönelik şiddete duyarlık puanları arasında fark var mıdır?
- Katılımcıların cinsiyet, yaş ve sınıflarına göre sorumluluk duygu puanları arasında fark var mıdır?
- Katılımcıların cinsiyet, yaş ve sınıflarına göre sorumluluk davranışı puanları arasında fark var mıdır?
- Katılımcıların çocuğa yönelik şiddete duyarlık puanları ile toplam sorumluluk duygusu ve davranışı puanları arasında ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Nicel olarak tasarlanan araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel tiptedir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Tarihi

Araştırma, Batı Karadeniz bölgesinde bir devlet üniversitesinde Şubat–Mayıs 2017 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Batı Karadeniz bölgesinde bir devlet üniversitesinde tıp fakültesi, diş hekimliği fakültesi ve sağlık bilimleri fakültesi lisans öğrenimine devam eden 2016-2017 eğitim dönemi bahar yarıyılında ders kaydı yapmış tüm 1. ve 4. sınıf öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Tıp Fakültesi'nde 1.sınıfa devam eden 100 ve 4.sınıfa devam eden 134, Diş Hekimliği Fakültesi'nde 1.sınıfa devam eden 97 ve 4.sınıfa devam eden 56, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümünde 1.sınıfa devam eden 169 ve 4.sınıfa devam eden 245, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon bölümünde 1.sınıfa devam eden 86 ve 4.sınıfa devam eden 106 olmak üzere toplam 993 öğrenci evreni oluşturmuştur. Örnekleme yöntemine gidilmemiş, tüm öğrencilerin çalışmaya dâhil edilmesi planlanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve anketlerin sınıflarda toplanması nedeniyle araştırmanın yapıldığı gün derse gelen 454 kadın ve 203 erkek toplam 657 öğrenci çalışmaya alınmıştır. Evrenin %90'ına ulaşılmıştır. Öğrencilerin %27.2'si Tıp Fakültesi, %15.7'si Diş Hekimliği Fakültesi, %42.5'i Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümü, %14.6'sı ise Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon bölümüne devam etmekte olup %53.4'ü 1.sınıf ve %46.6'sı 4.sınıfa devam etmekte; %36.1'i 20 yaşın altında, %31.8'i 20-22 yaş ve %32.1'i 23-25 yaş aralığındadır.

Veri Toplama Araçları

Bilgi Formu: Öğrencilerin cinsiyet, yaş, okudukları bölüm ve sınıf değişkenlerinin sorgulandığı formdur.

Çocuğa Yönelik Şiddete Duyarlık Ölçeği (ÇOYŞDÖ): Özyürek (2017) tarafından geliştirilen ölçek, yetişkin bireylerin çocuğa yönelik şiddete ilişkin duyarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Üçlü likert tipindeki 31 maddelik ölçekte, derecelendirme “Katılıyorum-3 puan”, “Kısmen katılıyorum-2 puan” ve “Katılmıyorum-1 puan” olarak sıralanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan çocuğa yönelik şiddet algısı ve farkındalığının, konuya ilişkin duyarlık düzeyinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Tek boyutlu olan ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır (27). Yapılan bu çalışmada, ölçeğin güvenilirlik katsayısı .83 olarak belirlenmiştir.

Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği (SDDÖ): Özen (2013) tarafından geliştirilmiştir. İki alt ölçekten oluşmaktadır ve her bir ölçek ayrı ayrı kullanılabilir. Dörtlü likert tipinde ve toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 10 yaş ve üzerindeki bireylere uygulanabilmektedir. Öğrencilerin sorumluluk duygusu ve davranışlarının belirlenmesini amaçlamaktadır. Ölçeğin duygu boyutu, sosyal durumlarda yaşanan sorumluluk duygusunu, davranış boyutu ise bu duyguya bağlı olarak gerçekleşen sorumluluk davranışının yaşanma sıklığını açıklamaktadır. Güvenirlik analizleri sonucunda ölçeğin güvenilirlik katsayısı duygu boyutu için .85, davranış boyutu için .77 ve toplam ölçek için .82 olarak belirlenmiştir. Grubun genel puanının aritmetik ortalamasına göre ortalamanın altında puan alanların sorumluluk duygusu ve davranışının düşük olduğu şeklinde yorumlanır (28). Yapılan bu çalışmada ise, ölçeğin güvenilirlik katsayısı duygu boyutu için .90, davranış boyutu için .90 ve toplam ölçek için .94 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma, Batı Karadeniz bölgesinde bir devlet üniversitesinde sağlık alanında farklı bölümlerde eğitimine devam eden öğrenciler ile yapılmıştır. Araştırmanın amacı açıklandıktan sonra yazılı onam formu ve veri toplama araçları öğrencilere sınıf ortamında dağıtılmış, katılımın gönüllü olacağı belirtilerek tüm ifadelere cevap vermeleri istenmiştir. Bu esnada araştırmacılar öğrencilerin yanında bulunmuştur. Soruların cevaplanması süresi 15-20 dakika sürmüştür, doldurulan formlar toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi bilgisayar ortamında yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov Smirnov Testi ile incelenmiş ve bunun sonucunda değişkenler arası farkın belirlenmesinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Mann Whitney U-Testi, iki ölçüm seti arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise Pearson korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Veriler %95 güven *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfed>

aralığında değerlendirilmiştir. Tüm analizlerde istatistiksel anlamlılık değeri olarak $p < .050$ kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın üniversitenin ilgili bölümlerinde yürütülebilmesi için Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Onayı (12.01.2017/190) alınmıştır. Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilip araştırmaya katılıp katılmama kararının kendilerinde olduğu, verilerin sadece araştırma kapsamında kullanılacağı, gizliliğin esas alınacağı belirtilmiş ve yazılı onamları alınmıştır.

Bulgular

Sağlık alanında öğrenim gören lisans öğrencilerinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları ile sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma kapsamında Tablo 1’de katılımcıların ÇOYŞDÖ ve SDDÖ puan dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların ÇOYŞDÖ ve SDDÖ Puanları Dağılımı

	<i>n</i>	$\bar{X}$	Alt	Üst	Standart Sapma
ÇOYŞDÖ	657	43.30	31.00	57.00	6.53
Sorumluluk Duygusu	657	58.86	25.00	88.00	9.15
Sorumluluk Davranışı	657	57.35	18.00	77.00	9.06

Tablo 1’e göre, çalışma grubunun ÇOYŞDÖ ortalama puanlarının 43.30 olduğu; SDDÖ Sorumluluk Duygusu alt boyut ortalama puanlarının ($\bar{X} = 58.86$), Sorumluluk Davranışı alt boyut puanından ($\bar{X} = 57.35$) yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyete Göre ÇOYŞDÖ ve SDDÖ Puanlarının Karşılaştırılması

	Cinsiyet	<i>n</i>	$\bar{X}$	Alt	Üst	Standart Sapma	M.W.U	
							Z	<i>p</i>
ÇOYŞDÖ	Kadın	454	46.25	36.00	58.00	6.57	-5.622	.000**
	Erkek	203	43.17	31.00	57.00	5.94		
Sorumluluk Duygusu	Kadın	454	59.75	24.00	86.00	8.84	-3.604	.000**
	Erkek	203	56.87	22.00	82.00	9.52		
Sorumluluk Davranışı	Kadın	454	58.22	17.00	76.00	8.58	-3.289	.001*
	Erkek	203	55.40	14.00	73.00	9.79		

* $p < .050$, ** $p < .001$

Tablo 2’de, katılımcıların ÇOYŞDÖ ve SDDÖ puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p < .050$, $p < .001$) görülmektedir. Kadınların ÇOYŞDÖ puanlarının ($\bar{X} = 46.25$) erkeklerin puanından ($\bar{X} = 43.17$) anlamlı ölçüde yüksek olduğu bulunmuştur. Yine kadınların Sorumluluk Duygusu ($\bar{X} = 59.75$) ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanlarının ($\bar{X} = 58.22$) erkeklerin aynı puanlarından ($\bar{X} = 56.87$, $\bar{X} = 55.40$) anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Grubun ortalama puanı dikkate alındığında (Tablo 1), kadınların sorumluluk duygusu ve davranış puanları yüksek, erkeklerin ise düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Sınıf Düzeyine Göre ÇOYŞDÖ ve SDDÖ Puanlarının Karşılaştırılması

	Sınıf	<i>n</i>	$\bar{X}$	Alt	Üst	Standart Sapma	M.W.U	
							Z	<i>p</i>
ÇOYŞDÖ	1.sınıf	351	45.14	33.00	58.00	6.56	-0.674	.500
	4.sınıf	306	45.49	33.00	57.00	6.51		
Sorumluluk Duygusu	1.sınıf	351	57.56	25.00	88.00	9.43	-4.004	.000*
	4.sınıf	306	60.35	29.00	89.00	8.59		
Sorumluluk Davranışı	1.sınıf	351	55.94	16.00	74.00	9.43	-4.144	.000*
	4.sınıf	306	58.97	19.00	79.00	8.33		

* $p < .001$

Tablo 3’te, katılımcıların sınıf düzeyine göre ÇOYŞDÖ ve SDDÖ puanlarının karşılaştırılması gösterilmiştir. ÇOYŞDÖ puanları bakımından birinci ve dördüncü sınıf öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p > .050$). SDDÖ puanlarının, sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p < .001$); dördüncü sınıfların SDDÖ Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanlarının ($\bar{X} = 60.35$, $\bar{X} = 58.97$), birinci sınıfların aynı puanlarından ($\bar{X} = 57.56$, $\bar{X} = 55.94$) anlamlı ölçüde yüksektir. Buna göre, çocuğa yönelik şiddete duyarlılığın sınıf değişkeninden anlamlı ölçüde etkilenmediği; grubun SDDÖ ortalama puanı dikkate alındığında (Tablo 1), dördüncü sınıfların sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranış puanlarının yüksek, birinci sınıfların ise düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Katılımcıların ÇOYŞDÖ ve SDDÖ Puanları Arasındaki İlişki

	Sorumluluk Duygusu	Sorumluluk Davranışı
ÇOYŞDÖ	r .15	.11
	p .000*	.002*

* $p < .050$

Tablo 4'te, katılımcıların ÇOYŞDÖ ve SDDÖ puanları arasındaki ilişki verilmiştir. Katılımcıların ÇOYŞDÖ puanı ile SDDÖ alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($p < .050$). Bu ilişki zayıf ancak pozitif yönlüdür ($r = .15$, $r = .11$). Katılımcıların ÇOYŞDÖ puanları arttıkça SDDÖ puanları da artmaktadır. Buna göre; katılımcıların sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arttıkça çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının da arttığı söylenebilir.

Tartışma

Şiddet açısından risk altında bulunan ya da şiddet görmüş çocukların tanınması ve şiddet gören çocukların en az düzeyde etkilenme ile süreci atlattırması sağlayacak kişilerin konuyla ilgili farkındalık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir (29,30). Bu kişiler sıklıkla çocuğu ilk gören kişiler, yani sağlık profesyonelleridir (21,25,26). Çocuğa yönelik en başta hemşireler olmak üzere çocuğa yönelik şiddet sağlık profesyonellerinin en önemli sorumluluklarından olmalıdır. Bu konuda sorumluluk duygusu ve davranışı, kişilerin farkındalık düzeylerinin belirlenmesinde ve geliştirilmesinde ele alınması gereken kavramlardır (31,32). Sorumluluk duygusu, kişinin hata yapmasını engellemektedir. Sorumluluk duygusundan kaynaklanan detaycılık ve hata yapmama davranışı (sorumluluk davranışı) özellikle amaca yönelik ise faydalıdır. Buradaki amaç, her zaman iyiye ve doğruya yönelik olmalıdır (23). Bu nedenle sağlık profesyonellerinin sorumluluk duygusu, davranışlarının ve ilişkili faktörlerin incelenmesi gerekmektedir.

Yapılan çalışmalarda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla çocuğa yönelik şiddete duyarlı olduğunu bildirmektedir (19,27,33). Bu noktada özellikle kız çocuklarına ev işlerinde ve çocuk bakımı konusunda sorumluluk yüklenmesi ve aile içinde çocukla beraber kadının en çok şiddet mağduru olmasının etkili olduğu vurgulanmaktadır (5,17,22). Literatüre benzer şekilde bu çalışmada, kadınların çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının, sorumluluk duygusu ve davranışlarının erkeklerden anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda, öğrencilerin sınıf düzeyinin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık/farkındalığını etkilediği bildirilmektedir (33,34). Poreddi ve ark. (34) üst sınıflarda okuyan öğrencilerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkların daha yüksek olduğunu bildirmektedir. Sınıf düzeyinin artmasıyla yaşın da yükselmesi farkındalığı artırmaktadır. Ancak bu çalışmada öğrencilerin çocuğa yönelik şiddete duyarlılık düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Cengil (35) İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışının yüksek düzeyde olduğunu ve bunun sebebinin aldıkları üniversite eğitimi, özellikle din eğitimi olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada benzer şekilde öğrencilerin sorumluluk duygusu ($\bar{X} = 58.86$) ve sorumluluk davranışının ($\bar{X} = 57.35$) ortalamasının üzerinde ve iyi bir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sebep olarak öğrencilerin çoğunluğunun (%42.5) bakım odaklı çalışan hemşirelik bölümünde olması ve çalışma grubundaki tüm öğrencilerin lisans eğitimlerinde kişilerarası iletişime yönelik ders almaları olabilir. Bu deneyimlerin, öğrencilerin sorumluluk duygusu ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Literatürde cinsiyete göre sorumluluk duygusu ve davranışlarının incelendiği çalışmalarda farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Kesici (36) 536 öğrenci ile yaptığı çalışmada öğrencilerin sorumluluk puanlarının kızların lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığını bildirmektedir. Cengil (35)'in çalışmasında öğrencilerin sorumluluk duygusu ve davranışları arasında cinsiyet açısından anlamlı fark bulunmadığı belirtmektedir. Bu çalışmada Kesici (36)'ye benzer şekilde kız öğrencilerin sorumluluk duygusu ve davranışının erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu noktada kültürel olarak kız ve erkeğe biçilen toplumsal rollerin yanı sıra çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin %42.5'inin hemşirelik bölümü öğrencisi olması ve %69.1'inin kadın olmasının böyle bir sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

Kesici (36) öğrencilerin sınıf düzeyinin sorumluluk üzerinde etkisi olmadığını belirtmektedir. Cengil (35) ise örnekleme sadece dördüncü sınıf üniversite öğrencilerini aldığı çalışmada, öğrencilerin sorumluluk duygusu ve davranışının yüksek olduğunu bildirmektedir. Bu çalışmada Kesici (36)'den farklı olarak Cengil (35), öğrencilerin sorumluluk duygusu ve davranışının dördüncü sınıflarda birinci sınıflardan daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Sorumluluğun doğuştan var olmadığı, doğum sonrasında eğitimle kazanıldığı bildirilmektedir (23,37,38). Bu noktada eğitim düzeyinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada sorumluluk duygusu ve davranışının dördüncü sınıflarda birinci sınıflardan yüksek olduğu belirlenmiştir. Özellikle aileden bağımsız yaşanan sürenin artması nedeniyle dördüncü sınıf öğrencilerinde sorumluluk duygusu ve davranışlarının yüksek olduğu düşünülmektedir.

Lee ve Kim (31) çocuğa yönelik şiddete yönelik koruyucu programlar geliştirmek, şiddeti tespit etmek ve şiddet mağduru çocukların korumasının hemşirelerin profesyonel sorumluluklarından biri olması gerektiği vurgulanmaktadır. Sorumluluk bireyin davranışlarının farkında olması, olaylar karşısında gösterdiği eylemlerinin sonuçlarına sahip çıkmasıdır. Bir başka tanıma göre ise kişilerin davranışlarını doğru ve etkili bir şekilde, sosyal davranışlarını belirleyen normlara göre ayarlayabilecekleri şekilde sahip olmalarıdır (39). Bu nedenle sorumluluk bilinci gelişen bireylerde, şiddete yönelik davranışların gözlenmesi beklenemez. Kişinin sorumluluk duygusu ve davranışı ön plana çıkmaktadır. Şiddetin sonuçlarının farkında olan ve şiddet konusuna duyarlı kişilerin sorumluluk duygusunun ve davranışlarının gelişmiş olabileceği düşünülmektedir (23). Bu kanıtı destekler nitelikte çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin sorumluluk duygusu ve davranışları yükseldikçe çocuğa yönelik şiddete ilişkin duyarlılığının da arttığı görülmüştür. Yani öğrenciler şiddete duyarlılaştıkça sorumluluk duygusu ve davranış puanları daha düşmektedir.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Literatürde sıklıkla çocuğa yönelik şiddet konusunda özellikle hemşirelerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla eğitimlerin önemi vurgulanmaktadır. Bilgi ve farkındalık konusunda girişimler planlarken sorumluluk duygusu ve davranışı kavramlarının ele alınması önemlidir. Çalışmada kadınların erkeklere göre çocuğa yönelik şiddete duyarlıklarının daha yüksek olduğu, sorumluluk duygusu ve davranışı düşük olan bireylerin çocuğa yönelik şiddete duyarlı oldukları söylenebilmektedir. Çocuğa yönelik şiddete ilişkin farkındalık ve duyarlılığın artması için sağlık profesyonellerinin sorumluluk duygusu ve davranışlarının yükseltilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışma bulguları ve alan yazın bilgileri ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Sağlık profesyonellerinin mesleki gelişim hedefleri arasında özellikle lisans eğitimleri sürecinde, sorumluluk duygusu ve davranışlarının geliştirilmesi yer almalı ve hizmet içi eğitimlerde bu konulara da yer verilmelidir.
- Benzer çalışmalar çocuk ile karşılaşan toplumun farklı kesimleri ve farklı meslek gruplarıyla yapılabilir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

- Araştırma sonuçları çalışmanın yürütüldüğü üniversitede öğrenim gören ve örnekleme dâhil edilen bölümlerdeki öğrenciler ile sınırlıdır.
- Bu araştırma öğrencilerin çocuğa yönelik şiddete duyarlık, sorumluluk duygusu ve davranışıyla ilişkili olduğu düşünülen cinsiyet, yaş, sınıf değişkenleri ile sınırlandırılmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

1. Erkek S. Bir kamu politikası analizi: Türkiye’de çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici politikalar. J Turkish Stud. 2019;14(3):1441–58.
2. Finkelhor D, Turner HA, Shattuck A, Hamby SL. Prevalence of childhood exposure to violence, crime, and abuse: Results from the national survey of children’s exposure to violence. JAMA Pediatr. 2015;169(8):746–54.
3. Bayat M, Evgin D. Çocuğa Yönelik Şiddet. Türkiye Klin J Public Heal Nurs-Special Top. 2015;1(2):30–6.
4. Karakaş B, Çevik ÖC. Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilim Fakültesi Derg. 2016;18(3):887–906.
5. Cankur S, Kırmısoy E, Şekercioğlu G, Yıldırım E, Erdoğan N, Sav C, ve ark. Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması. 2012. Erişim 31.06.2019. <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/evicisiddet-arastirma.pdf>
6. UNICEF. A familiar face: Violence in the lives of children and adolescents. 2017. Erişim 31.06.2019. Available from: https://www.unicef.org/publications/index_101397.html
7. Bal Yılmaz H. Aile içi şiddet ve çocuk sağlığına etkileri. Türkiye Klin J Obs Womens Heal Dis Nurs-Special Top. 2016;2(2):57–61.
8. Çoban V. Şiddete tanık olan çocukların psiko-sosyal özellikleri. 5. Uluslararası Risk altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu; 1-3 Kasım İstanbul; 2014.
9. Kahraman MS, Çokamay G. Aile içi şiddet ve çocuklar üzerindeki etkileri: Temel kavramlar, güvenlik planı hazırlama ve alternatif tedavi model örnekleri. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2016;8(4):321–36.
10. Karadağ G. Aile içi şiddet ve çocuğa yansımaları. Türkiye Klin J Public Heal Nurs-Special Top. 2015;1(2):37–41.
11. Szilagyı M, Halfon N. Pediatric adverse childhood experiences: Implications for life Course health trajectories. Acad Pediatr. Academic Pediatric Association; 2015;15(5):467–8.
12. Gündüz Y. Öğrencilerin okul düzeylerine göre yaşadıkları şiddet ve bu şiddete karşı gösterdikleri tepkilerin incelenmesi. Int J Hum Sci. 2018;15(2):1278–89.
13. Babahanoğlu R, Özdemir SG. Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkisi konusunda sosyal hizmet ve hukuk fakültesi öğrencilerinin görüşlerinin incelenmesi. Hitit Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. 2016;9(2):1065–87.
14. Riedl D, Beck T, Exenberger S, Daniels J, Dejaco D, Unterberger I, et al. Violence from childhood to adulthood: The influence of child victimization and domestic violence on physical health in later life. 351 J Psychosom Res. 2019;116:68–74.
15. Arslan Y. Okullarda yaşanan şiddet olaylarının düzey ve dinamiklerini anlamak: Batman merkez örneği/Türkiye. Manas Sos Araştırmalar Derg. 2015;4(5):1–17.
16. Karaman Ö, Yurtal F. Şiddetin yaygın olduğu okullarda öğrencilerin okul iklimine ilişkin algıları. İlköğretim Online. 2015;14(2):421–9.
17. Dağlar G, Bilgiç D, Demirel G. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ilişkin 329 tutumları. DEUHFED. 2017;10(4):220–8.
18. Lök N, Başoğlu C, Öncel S. Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkileri ve psikososyal desteğin önemi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2016;8(2):156.
19. Özyürek A, Sezgin E, Kürtüncü M. Üniversite öğrencilerinin temel empati becerileri ve çocuğa yönelik şiddete duyarlılıkları arasındaki ilişki. Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi; 5-7 Ekim; Düzce.
20. Turla A, Dünder C, Özkanlı Ç. Prevalence of childhood physical abuse in a representative sample of college students in Samsun, Turkey. J Interpers Violence. 2010;25(7):1298–308.
21. Howarth E, Moore THM, Shaw ARG, Welton NJ, Feder GS, Hester M, et al. The effectiveness of targeted interventions for *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfed>

- children exposed to domestic violence: Measuring success in ways that matter to children, parents and professionals. *Child Abuse Rev.* 2015;24(4):297–310.
22. Çakmak C, Çapar H, Konca M, Korku C. Bir halk sağlığı sorunu olarak çocuklara yönelik şiddet: gazete haberleri üzerinden bir araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilim Fakültesi Derg.* 2017;7(13):85–101.
23. Tarhan N. *Duguların Psikolojisi ve Duygusal Zeka*. 1. Basım. İstanbul: Timaş Yayınları; 2018. 114– 116.
24. Akın A, Gülşen M, Aşut S, Akca M. Yakın ilişkilerde şiddet sorumluluğu ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* 2011;12(2):175–84.
25. Kurt G, Gün İ. Sağlık personelinin istismar, ihmali ve aile içi şiddetle karşılaşma durum ve tutumları. *Adli Tıp Derg.* 2018;31(2):59–67.
26. Külcü DP, Karataş H. Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Derg.* 2016;32(1):48–58.
27. Özyürek A. Çocuğa yönelik şiddete duyarlık ölçeği geliştirme çalışması. *Karabük Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2017;7(2):462–72.
28. Özen Y. Sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sos Bilim Elektron Derg.* 2013;4(7):343–57.
29. Skarsaune K, Bondas T. Neglected nursing responsibility when suspecting child abuse. *Clin Nurs Stud.* 2015;4(1):24–32.
30. Cho OH, Cha KS, Yoo YS. Awareness and attitudes towards violence and abuse among emergency nurses. *Asian Nurs Res.* 2015;9(3):213–8.
31. Lee IS, Kim KJ. Factors that influence mandatory child abuse reporting attitudes of pediatric nurses in Korea. *J Forensic Nurs.* 2018;14(1):31–41.
32. Lee H-M, Kim J-S. Predictors of intention of reporting child abuse among emergency nurses. *J Pediatr Nurs.* 2018;38:e47–52.
33. Doran F, Hutchinson M. Student nurses' knowledge and attitudes towards domestic violence: results of survey highlight need for continued attention to undergraduate curriculum. *J Clin Nurs.* 2017;26(15-16):2286–96.
34. Poreddi V, Pashapu DR, Kathyayani B, Gandhi S, El-Arousy W, Math SB. Nursing students' knowledge of child abuse and neglect in India. *Br J Nurs.* 2016;25(5):264–8.
35. Cengil M. Hitit üniversitesi ilahiyat fakültesi öğrencilerinde sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı üzerine bir araştırma. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derg.* 2015;20(33):7–23.
36. Kesici A. Lise öğrencilerinin sorumluluk düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi 364 Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Derg.* 2018;38(3):965–85.
37. Özen Y. Sorumluluk eğitimi. Ankara: Vize Yayıncılık; 2015. 24-32 p.
38. Töremen T. The responsibility education of teacher candidates. *Educ Sci Theory&Practice.* 2011;11(1):263–77.
39. Carbonero MA, Martín-Antón LJ, Otero L, Monsalvo E. Program to promote personal and social responsibility in the secondary classroom. *Front Psychol.* 2017;8(809):1–12.